

STÉPHANE DUFOIX

Diasporalar

Murat Belge'nin sunuşuyla

ULUSLARARASI HRANT DİNK VAKFI YAYINLARI

HRANT DİNK VAKFI

Hrant Dink Vakfı, 2007 yılında yaşanan büyük acıdan sonra, benzer acıların yeniden yaşanmaması, Hrant Dink'in daha adil ve özgür bir dayı yönelik hayallerini, dilini ve yüreğini yaşatmak amacıyla kuruldu. Etnik, dini, kültürel ve cinsel tüm farklılıklarıyla herkes için demokrasi ve insan hakları talebi, Vakfın temel ilkesidir.

Vakf, ifade özgürlüğünün alabildiğine kullanıldığı, tüm farklılıkların teşvik edilip yaşandığı, yaşatıldığı ve çoğaltıldığı bir düzen arzular. Toprağın değil, üzerinde yaşayanların değerinin bilindiğı, geçmişe ve günümüze bakışımızda vicdanın ağır bastığı bir Türkiye ve dünya için çalışır. Hrant Dink Vakfı olarak 'uğruna yaşadığı davamız', diyalog, barış ve empati kültürünün hâkim olduğu bir gelecektir.

HRANT DİNK VAKFI
HRANT DINK FOUNDATION
ՀՐԱՆԴ ՏԻՆԷ ՀԻՄՆԱԲԳ

© Uluslararası Hrnt Dink Vakfı Yayınları

Halaskargazi Cad. Sebat Apt.
No 74/1 Osmanbey, Şişli
34371 İstanbul
0212 240 33 65
0212 240 33 94

Çeviri

Işık Ergüden

Redaksiyon

Didem Danış

Tasarım ve Uygulama

Sera Dink

Kapak İllüstrasyon

Ayşegül Kantarcı

Baskı

Punto Baskı Çözümleri
0212 231 30 68 (pbx)

İstanbul, Ekim 2011

ISBN 978-605-89900-8-1

DİASPORALAR

STÉPHANE DUFOIX

Siyaset bilimi doktorasını Paris I Üniversitesi'nde aldı. Göç ve iltica konularında uzmanlaştı. Halen Paris X-Nanterre Üniversitesi sosyoloji bölümünde doçentlik görevini sürdürüyor. Birçok önemli devlet raporunun hazırlanmasında görev aldı, üç kitap yazdı: Politik sürgün (Politiques d'exil, 2002), Diasporalar (Les diasporas, 2003), Göç Kelimeleri (Les mots de l'immigration, Sylvie Aprile ile, 2009). M.Ö. 3. yüzyıldan itibaren diaspora kelimesinin kullanımını konu alan kitabı, Ocak 2012'de yayımlanacak. Editörlüğünü yaptığı kitaplar: Kölelik, kolonizasyon ve sonrası...Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya (L'Esclavage, la colonisation, et après...France, Etats-Unis, Grande-Bretagne, Patrick Weil ile, 2005), Gözden ırak, kalbe yakın. Devletler ve gurbetçileri (Loin des yeux, près du cœur. Les Etats et leurs expatriés, Anne de Tinguy ve Carine Guerassimoff ile, 2010).

DÍASPORALAR

STÉPHANE DUFOIX

İÇİNDEKİLER

Sunuş, Murat Belge, 1

Türkçe Baskıya Önsöz, Stéphane Defoix, 7

Giriş, 11

Bölüm I: Diaspora Nedir? , 17

‘Yahudi’ ve ‘Siyah/Afrikalı’ Diasporaları, 18

Kadim Bir Kelimenin Yakın Tarihi, 26

Diaspora Kavramı, 29

Klişe Bir Kelimenin Muğlaklıkları, 38

Bölüm II: Dağılma Uzamları, 43

Göçlerin Tarihsel İstikameti, 44

Dört Göçmen Halk, 46

Dağılma Hakkında Statik Düşünce, 58

Bölüm III: Bağları Korumak, Bağlanma ve Kopma, 63

Yurtdışındaki Kolektif Deneyimi Yapılandırmak, 64

Topluluk Kurmak, 72

Dine ve Ekonomiye Dayalı Bağlar, 76

Bölüm IV: Mesafeyi Yönetmek, 81

Devlet ve Yurtdışındaki Yurttaşları, 82

Uzaktan Milliyetçilik, 91

İkili Mevcudiyet, 96

Sonuç, 103

Kaynakça, 105

Dizin, 110

MURAT BELGE

‘Diaspora’ kelimesi ilk olarak Yahudilerin Filistin’den sürülmesini anlatmak için kullanılmıştır. Kelime Yunancadan gelir ve ‘dağılma’ anlamını taşır. Tevrat’ta, ‘Tesniye’de, Yahveh’in Yahudi kavmine vereceği ceza şöyle anlatılır: “Rab seni düşmanlarının önünde kırdıracak; onlara karşı bir yoldan çıkacaksın ve onların önünde yedi yoldan kaçacaksın; ve dünyanın bütün ülkelerinde serseri olacaksın.” Bu sürgün, İÖ 598 veya 587’de gerçekleştiği sanılan Babil Sürgünü’dür. Nabukadnezar’ın, Yahuda diyarını yakıp yıkması ve halkını tutsak edip Babil’e getirmesine bağlanır. Daha sonra II. Kiros (İÖ 538) onları serbest bıraktı ancak Yahudilerin büyük çoğunluğu bundan sonra dünyaya dağıldı ya da yayıldı ve ‘anayurda’ dönmedi.

Böylece kelime, anayurdu olarak bilinen yerin dışında yaşamak (bunun her türlü nedeni olabilir) durumunda olan toplulukları anlatmak için kullanılır oldu.

Ama böyle koşullarda yaşayan çok fazla örnek topluluk yok. Yahudilerden sonra belki Huguenotları, yani Fransa’yı dini nedenlerle terk etmek zorunda kalan Protestanları düşünebiliriz. Yakın dönemin en belli başlı ‘diaspora’ toplumları ise ağırlıklı Amerika’da ve Fransa’da yaşayan Ermeniler olmuştur.

Yahudiler, kendi Kutsal Kitap’larında, *Tevrat*’ta verilen açıklamaya göre, Tanrı’yı kızdırdıkları ve O’nun cezasına uğradıkları için böyle yaşamaya mahkûm olmuşlardı. Hatta bu nedenle İsrail’in kuruluşunun Tanrı iradesine karşı gelmek olduğuna inanan az sayıda Yahudi dahi vardır. Ermeniler için buna benzer bir şey söz konusu değildir. 1915 Kıyımı’ndan ötürü, canlarını kurtarabilenler, başka ülkelere göçmek ve orada yaşamak zorunda kalmışlardır. Durum hak edilmiş bir şey değil, hiç hak edilmemiş bir zulümün sonucudur.

‘Diaspora’ olmak, ‘göçmen’ olmakla benzer olsa da eşanlamlı veya eşdeğer bir durum değildir. ‘Göçmen’, göçtüğü yere uyum gösterebilen, zamanla ‘oralı’ olan biridir. Zaten kendisi öyle karar vererek oraya göçmüştür. Sürülmemiştir (koşulları kötü olsa da). Diaspora ise belirli bir kimliği koruyarak var olan bir topluluktur.

Bu ‘kimlik koruma’ durumu, bir ölçüde, göçülen yerin karakterine göre değişiklik gösterebilir. Göçülen yer, ülke, her neyse, *dışa kapalı* özellikleri ağır basan bir yere oraya göçenler de daha içine kapanık bir hayat yaşamak zorunda kalırlar ve böyle olunca da geçmişten taşıdıkları kimlik, kültür, hayat tarzı vb. daha az değişime uğrar. Göçmenlerin bir arada yaşamaları da değişimi yavaşlatır.

Ancak, ‘diaspora’ olarak adlandırdığımız toplumun, geldiği yerdeki koşullardan bağımsız olarak, ‘değişmeme’ yolunda bir iradesi vardır. Yahudilerde bu temel *din*’dir: *Tevrat*’a göre Yahveh’i kızdırmış olsalar bile, Yahudiler, Yahveh’in kendilerine vahyettiği dine bağlıdırlar. Bunun, yalnız kendilerine verilmiş özel bir din, bir ayrıcalık olduğuna inandıkları için, onlar kendileri de gittikleri ve yerleştikleri yerin yerlilerinden farklı kalmayı ister ve seçerler. Ermenilere gelince, onları bir arada tutan şey, öncelikle, göçmelerine yol açan şiddetli haksızlıktır. Bu olayın kendisi görece yeni, dolayısıyla anıları tazedir. Diaspora’nın somut bireysel üyeleri bütün etnik toplulukla birlikte kendi yakınlarının başına gelenleri hatırlamakta ve bu anıları kendilerini izleyen kuşaklara da aktarabilmektedir. Ermenilerin, başkalarına karışmamak, onlarla kaynaşmamak yolunda, Yahudilerinki gibi güçlü bir motivasyonu bulunmamakla birlikte, *ortak acı*, onlarda da topluluk bağlarını güçlendiren başlıca etkidir. Bu, başkalarıyla paylaşılması zor bir ‘yaşantı birliği’ yaratmaktadır. Kendileri istemeden, böyle bir karar vermeden anayurtlarından sürülmüş olmaları, gelenek bağlarını da güçlendirmektedir. İki sürgün arasında çok uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen, bu gibi koşullar Yahudiler ve Ermeniler arasında bazı benzerlikler yaratmaktadır.

Hangi nedenle olursa olsun, bir yerden bir yere göçen insanlar her şeyden önce bir geçim sorunuyla karşılaşacaklardır. Dünya tarihinin genel gidişinin oluşturduğu kendiliğinden kurallar çerçevesinde, göçmen ya da diaspora topluluklarının gittikleri yerde toprak sahibi olmaları imkânsız denecek kadar güçtür. Toprağın öteden beri sahibi vardır, bir toprak parçası uzun süre sahipsiz kalmaz; sonradan, dışarıdan gelen bir topluluk, bir fütühat yaparak gelmedikçe, yerleşecek toprak bulamaz. Onun için böyle topluluklar kural olarak kentlere yerleşirler. Kent hayatı zaten birçok bakımdan etnik ve dini azınlıklar için daha çok avantajla sahiptir.

Kent, diaspora üyelerini, ticari ilişkililere, para ilişkilerine girmeye teşvik eder. Yahudilerin yayıldığı Hristiyan ülkelerinde Kilise faizi yasakladığı, dolayısıyla tefe-

ciliği günah olarak lanetlediği için, her zaman bir ihtiyaç olan tefecilik Yahudilerin serbestçe girebildiği bir alan oldu. Hem küçümsenen hem de onsuz yapılamayan bu meslek, öyle bir ideoloji çerçevesinde, Yahudiler için çok uygun görülmüştü. Demiryolu inşaatında veya madencilikte (altın avı) çalışmak için San Fransisco'ya göçen Çinliler bu işleri pek yapamadılar ama dünyanın erken diaspora lokantalarını açtılar. Geline yerin özellikleri ve gelen topluluğun geleneksel becerileri ne gibi işlerin seçileceğini belirler. Ama bunların ticari işler olması gibi genel kurallar da geçerlidir.

Dünyanın birçok yerinde Çinli veya Hintli tüccar toplulukları yaşıyor, yalnız Asya'da değil, Afrika'da, Güney Amerika'da da... Böyle, para kazanmak için yollara düşen göçmen toplulukları herhalde ancak çok gevşek bir biçimde tanımlanmış bir 'diaspora' kategorisi içine girerler.

Öte yandan, diaspora'ların zenginleşmesi istisnai bir durum değildir. Göçmelerine yol açan koşulları, genel hayat koşulları, onları başarı kazanmak için ciddi çaba harcamaya teşvik eder. Varkalmak için başarılı olmaları gerekir. Bireysel yeteneklerine, diaspora üyesi olmanın getirdiği iç dayanışmanın avantajları da eklenebilir. Ne gibi etkenlerin yardımı oluyorsa (bir ortama sonradan gelenin oranının 'topografya'sını daha net ve önyargısız görmesi de düşünülebilir) sonuçta, çok zaman diasporalar ekonomik bakımdan başarılı olurlar.

Türkiye'de 'diaspora' kelimesi en çok Avrupa (Fransa) ve Amerika'daki Ermeni toplulukları bağlamında kullanılıyor. Böyle bir 'diaspora'nın var olmasına yol açan olaylar siyasi olduğu için, kelime de bazı siyasi çağrışımlar edindi ve bunlar genellikle olumsuz çağrışımlar. Bu 'diaspora' olmasa Türklerle Ermeniler arasındaki sorunların büyük ölçüde çözüleceği ama 'diaspora'nın 'haksız' olduğu ima edilen inadından ötürü sorunların çözülemediğine dair bir kanı yaygınlaşıyor. Bu benim kendi hesabıma paylaştığım bir kanı.

'Diaspora' kavramının temelinde bir 'zorlama' ögesi olduğuna değinmiştik. Bir topluluk, normal olarak, kendi isteğiyle bir 'diaspora' haline gelmez. Dolayısıyla, bu hale gelen toplulukta, buna yol açan koşullar, bireyleri birbirine güçlü bir şekilde bağlayan bir ortak temel oluşturur. Ermeniler, en dehşetlisi 1915 Kıyımı olan bir dizi şiddet olayı sonucunda 'diaspora' haline geldilerse, Marsilya'da veya Beyrut'ta veya Los Angeles'ta yaşayan bir Ermeni'nin "Ben neden buradayım?" sorusunu sormasından daha doğal bir durum olamaz. Bunun cevabı da o Ermeni'nin bir "Türk dostu" olmasını teşvik edecek mahiyette bir şey değildir.

Ermenistan'da yaşayan Ermeniler arasında Kıyım'dan kaçarak oraya gelenlerin

sayısı görece az (oysa ‘diaspora’da herkes böyle), dolayısıyla güçlü kişisel anıları da görece az. Ayrıca, Ermenistan yoksul, küçük bir ülke ve pek çok sorunu var. Türkiye’yle iyi ilişki kurması bu sorunları büyük ölçüde hafifletir. Türkiye’de yaşamaya devam eden az sayıda Ermeni’nin de tarihte yaşanmış olayları niçin büyütmediğini, sorun haline getirmedığını açıklamak için çok fazla kafa yormaya gerek olduğunu sanmıyorum.

Bu koşullarda, bazıları, ‘diaspora’nın sorun çıkardığını düşünme eğilimine giriyor. Oysa şu durumda sorun olarak, Türkiye’nin olmuş olanı inkâr etmek yolunda gösterdiği çabadan daha büyük bir sorun yok. Bu tutum değişmedikçe, başka *kimin, nasıl* sorun çıkardığının saptanması çok zor.

Son olarak, dünyada ‘diaspora’ların geleceğiyle ilgili düşündüklerimi söyleyeyim.

Diasporalar, kimse böyle yaşamak istediği için ortaya çıkmadı. Zaten güçlüklerle, yoksunluk ve acılarla dolu bir varoluş biçimi bu; istenecek bir şey değil. Gelgelelim, başlangıçtaki olumsuzlukları geride bırakan, iyi bir hayat standardı tutturan diasporaların bazı avantajlar elde ettiği bile söylenebilir. Dünyanın genel gidişi, “arılığını korumuş” etnik veya dini topluluklarda değil; kimlikler karışıyor ve melezleşiyor. Çağdaş hayatın nimetlerine daha yakın yaşayan kesimlerde bu tür melezleşmeler de artıyor. Onlar gibi gezme imkânı olmayan, farklı düşünce biçimleriyle tanışmayan, yoksul kesimler, kökenlerine daha fazla bağlı kalıyor.

Burada ‘köken’ derken, bunu yalnız ‘etnik’ anlamda söylemiyorum. Şüphesiz o da sözkonusu, karışık evlilikler gitgide artıyor; ama ben daha çok ‘fusion food’ veya ‘world music’ kavramlarında gördüğümüz çeşitleri, “kültürel geçişler ve karışımlar” anlamında kullanıyorum.

Diasporalar da yukarıda anlatılan nedenler ve ayrıca yoksulluğun da katkıda bulunduğu ‘izolasyon’ koşullarından ötürü, başlangıçta kapalı yaşamaya eğilimlidirler. Ama geçim sorunlarını, olabileceği ölçüde çözüp hayatın sanatsal-entelektüel alanlarına daha çok vakit ayırabilecek duruma geldikçe onlar da değindiğim melezleşme süreciyle karşılaşır. Çok zaman, öyle bir süreçte daha başarılı olmalarına imkân veren bir manevi donanımları da vardır. Bu bakımdan, eski diasporaların belki dünyanın (doğuştan edinilen kimliklerin birinci derecede önemli olmaktan çıktığı bir dünyanın) geleceğine şimdiye kadar olduğundan daha fazla katkıda bulunabilecek topluluklar olduğunu düşünebiliriz.

Ermenileri düşündüğümde, bu dediklerimi pekiştirecek bazı özellikler gözüme carpıyor. Ermeni halkı kalabalık bir halk olmamıştır. Belki bundan ötürü, uzun

tarihlerinin önemli bir kısmını başka toplulukların siyasi egemenliği altında geçirmişlerdir. Hindistan'da uzun süre yaşamış, edebiyat da yapmış Ermeni cemaati vardır. Bugün Ukrayna sınırları içinde kalan Lvov'da (veya Lviv) yaşamış bir Ermeni tüccar kolonisi vardır. Türkiye'den başka Lübnan'da, Suriye'de, İran'da yaşayan Ermeni toplulukları var. Tabii Amerika ve Fransa'da yaşayanlar da var. Bu, yaşadığı yerin koşullarına, havasına uyum göstermek bakımından olağanüstü bir yeteneğe işaret eden bir durum. Ama sözünü ettiğim bu ayrı ayrı toplulukların hiçbiri genel Ermeni karakterini kaybetmiş de değil. Asıl olağanüstü yetenek, bu iki özelliği bir arada yaşatmak olmalı.

Onun için Ermeni diasporasında ya da diasporalarında, insanlığın geleceğine ışık tuttuğunu sandığım bir özellik görüyorum.

Ekim 2011

STÉPHANE DUFOIX

New York Üniversitesi'nden dört öğrenci, 15 Eylül 2010'da, yeni bir uluslararası sosyal ağın kaynak kodunu ortaya atarlar. Diaspora adı verilen bu ağ, yaratıcıları tarafından bir anti-Facebook olarak tasarlanmıştır. Facebook, yöneticilerinin uyguladığı denetim nedeniyle tümüyle merkezi ve internet kullanıcılarının sahiplenemediği bir şey olarak tanımlanırken, Diaspora daha demokratik, daha açık ve gerçekten çokkutuplu bir ağ olarak işleme iddiasındadır; herhangi bir merkez saptanamaz ve kullanıcıları aynı zamanda ağın gelişiminde fiilen rol oynarlar.

Bu durum, ikili bir gelişim açısından ayırdedicidir. Bir yandan '*diaspora*' teriminin kullanımının katlanarak artma eğilimine tanıklık etmektedir ki eğer bu yeni toplumsal ağ başarılı olursa bu enflasyon kuşkusuz yalanlanmamış olacaktır. Diğer yandan, '*diaspora*' teriminin yitim üzerinde, köken üzerinde, geri dönüş üzerinde ısrarla duran, bir merkeze odaklı geleneksel anlayışına taban tabana zıt ademimerkezci anlayışın, yakın dönemde ortaya çıkışını örnek bir şekilde açıklamaktadır. Genellikle 'postmodern' düşünce hareketleriyle birlikte görülen ademimerkezci anlayış, merkez yokluğunu, köken yokluğunu ve yersizyurtsuzlaşmayı öne çıkartır.

Bu küçük kitap '*diaspora*'nın bu iki çelişik versiyonu arasındaki karşıtlığı kısaca açıklıyorsa da –kısaca çünkü öncelikle kavramın tarihini açıklamak, keza bu kavramı kullanıp kullanmamanın temsil ettiği epistemolojik koz ve hedeflerin bir sentezi olmak amaçlanmıştır– bu soru, o zamandan beri beni meşgul etmektedir. MÖ 3. yüzyıldan itibaren, '*diaspora*'nın kullanımlarının tarihi üzerine bir elyazmasını da henüz tamamladım.

'Diasporalar'da mevcut öğelere bakıldığında, birkaç ekleme ve düzeltmede bulunmak isterim:

'Diaspora', Yahudi bilgelerin kaleminden İskenderiye'de Yunanca olarak doğuşunun ardından, kısa bir dönem, ilk Kilise Babaları tarafından yeniden ele

alınmış ve onlar da Hristiyanların dağılmasını seçilmiş halk olma durumlarının bizzat işareti olarak görmüşlerdir. MS 2. yüzyıldan itibaren bu terimden vazgeçip ‘*paroikia*’ terimini kullanmayı tercih etmişler ve ‘*diaspora*’yı da Yahudi halkıyla sınırlandırıp onların dağılmasını örnek bir ceza olarak görmüşlerdir. Batı’da Yunan dilinin önemini yitirişyle birlikte, kelimenin kullanımı da yok olmaya yüz tutmuş ama 15. yüzyılın ortasına dek Bizans İmparatorluğu’nda varlığını sürdürmüştür.

Sekülerleşme, kelimenin kullanımında 20. yüzyılın ilk on yıllarında kendini hissettirmiş olsa da ancak adım adım, sonraki on yıllar boyunca, ‘*diaspora*’ giderek artan sayıda nüfus için kullanılır olmuştur: Öncelikle Ermeniler, Çinliler, Hintliler, Yunanlılar, Siyahlar, İrlandalılar, sonra, daha yakın dönemde Eritreliler, Avustralyalılar, Ruslar, Sihler, Kongolular vs... Günümüzde her nüfus, bu terimle tanımlanmaya ‘hak’ sahibi görülmektedir, çünkü ‘*diaspora*’ terimi ulusal (veya böyle kabul edilen) hudutlar dışında bulunan her nüfus parçasını tarif edecek kadar esnek bir hal almıştır. Daha 1972 yılında, Britanyalı tarihçi Arnold Toynbee, ilk ciltleri 1934 yılında çıkmış *A Study of History*’sinin bütünlüğünü gözden geçirdiğinde, dünya diasporalarının «geleceğin dalgası»nı (*wave of the future*) temsil ettiklerini yazmıştır.¹

Fakat ‘*diaspora*’nın kullanımlarının en ilginç evrimi, devletler ile vatanın dışında yaşayanların - bunlar ister vatandaş ister kökenleri bu ulusa bağlı kişiler olsun- arasındaki ilişkileri ilgilendirenidir. Bu mantığın özellikle ilginç bir örneği İsrail devletidir; 1948’deki kuruluşunda ilk hedefi bütün Yahudileri aynı topraklarda toplamaktı. Ancak pek çok Yahudinin, İsrail’e göç etmeyi reddetmesi karşısında İsraili yöneticiler, bu Yahudi diasporalarını gözden düşürmeye yönelik alehte bir kampanya başlattı. İsrail dışındaki Yahudilerin bu devletle ilişkilerini, yurttaş olmasalar bile özellikli bir durum kabul etmeleri ve İsrail ile uyruğu olmayanlardan oluşan bir diaspora arasındaki ilişkilerin normalleşmesi için 1967’yi ve Altı Gün Savaşları’nı beklemek gerekir. Bu dönemde ‘*diaspora*’, ‘*galouth*’ adıyla değil ‘*tfoutsoth*’ adıyla, devletin yanında var olmaya başladılar.

Bir üçüncü versiyon daha vardır ki bu, hem bir devletle bağ dolayısıyla merkezdidir hem de zorunlu geri dönüşün reddi dolayısıyla ademimerkeziyetçidir. Bu anlamda, diasporanın devletleştiği, aynı zamanda devletin de devlet-dışlaştığı söylenebilir. Bu durumda ulus tanımı, yalnızca ulusal hudutlar dışına uzanmakla kalmaz, aynı zamanda vatandaşlarla yabancılar arasındaki ayrımın da ötesine uzanarak, ulusal kökene sahip ama yurttaşlığı olmayan kişileri içerebilir. Bu ulus anlayışı günümüzde yayılmaktadır. İrlanda’da, Ermenistan’da, Hindistan’da gözlemlenen budur. Genel anlamda, vatandan uzaklaştırılanların diaspora adı altında dikkate alınmasına giderek daha sık rastlanmaktadır ve Türkiye de bu

1 Toynbee (Arnold), *A Study of History*, Oxford, Oxford University Press, 1972, p. 65-69.

kuralın istisnası değildir. Nisan 2009’da, Dış Ekonomik İlişkiler Bürosu Forumu dolayısıyla Türkiye’nin Dış Ticaret Bakanı Kürşat Tüzmen, yurtdışında yaşayan Türkleri tanımlamak için ‘diaspora’ terimini kullanır ve onların Türkiye’nin ticaretine ve etkisine katkılarıyla övünür. *Today’s Zaman*’ın bir muhabirinin belirttiği gibi, « ‘diaspora’ kelimesinin kullanılması önemlidir, çünkü bir Türk bakan, yurtdışındaki Türkleri belirtmek için kuşkusuz ilk kez bu kelimeyi kullanmaktadır. Analistler, bu savların Türkiye’nin dünyadaki yerine ve ülkenin ekonomik ağırlığına güvenin giderek arttığına işaret ettiği konusunda ikna olmuşlardır. Geçmişte Türk bakanlar, bu kelimeyi çıkarları Türklerin çıkarlarına aykırı olan, yurt dışında yaşayan kişileri belirtmek için kullanıyorlardı.»²²

Önceki gelişmeyle bağlantı içerisinde, 2000’li yılların başından itibaren, bazı uluslararası örgütlerin, özellikle de Göçler İçin Uluslararası Örgüt ile Dünya Bankası’nın ‘diaspora’ kavramına sahip çıkması ve yeni bağımsızlığını kazanan ya da ortaya çıkan devletlerin ‘diaspora politikaları’nı giderek daha fazla saygı gösteriyor gözüktükleri ‘iyi uygulamalar’ın (*best practices*) bir ögesi yapması önemlidir. Devletlere yönelik bu uzmanlık çerçevesinde, yeni bir ‘diaspora’ tanımı yerleşmektedir. Bundan böyle terim, devletlerin dikkate almak zorunda kaldığı ve bağ kurmayı sağlayacak özel politikalar -buluşmaların örgütlenmesi, ulusal meclislerde temsilci seçimi, yurtdışında oy kullanma imkânı, çifte vatandaşlık veya çifte yurttaşlık, ülkenin gelişimine katkıda bulunmak amacıyla ülke içinde yatırım kolaylıkları...- gerçekleştirmeyi güçlü bir şekilde itildikleri, vatanlarından uzaklaştırılmış nüfusları -bunlar ister vatandaş olsunlar isterse de kökenleri bakımından o topraklara bağlı olsunlar- belirtmektedir. Bu düzenlemelerin çoğu, -bu eserin dördüncü bölümünün gösterdiği gibi- 2000’li yıllardan önce kimi devletler tarafından zaten düşünülmüş olsa da artık uluslararası bir çerçevenin parçasıdır ve devletler de buna uymaya teşvik edilmektedir.

Bu sonuncu nokta temel önemdedir, çünkü kelimenin küreselleşmesinde ilave bir evreyi açıklamaktadır. Yaklaşık 2300 yıl önce İskenderiye’den yola çıkan ‘diaspora’ kelimesi -dinsel (Katoliklik, ardından Protestanlık), akademik, gazeteci dil-farklı genişlemelere tanık olmuş, böylelikle kullanımı giderek genişlerken daha da yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte, politik genişlemesi, özellikle uluslararası bürokratik versiyonu içinde, yaklaşık bir on yıldır kavramın dünya ölçeğinde sıradanlaşmasını ve artan sayıda dile resmen girmesini sağlamıştır. Vaktiyle yerel ve tekil bir terim olan diaspora, küresel dünyaya özellikle uyum sağlamış çağdaş bir terim olmuştur.

Saint Leu la Forêt, 10 Ekim 2010

2 Neylan (David), «Tüzmen endorses term “diaspora” to describe Turks Abroad», *Today’s Zaman*, 13 Nisan 2009, gazetenin internet sitesinden ulaşılabilir: <http://www.todayszaman.com/tz-web/detaylar.do?load=detay&link=172110&bolum=105>.